

kétségkívül egyike legkomolyabb művészi becsvágygal és gonddal megírt modern lélekrajzi regényeinknek. Bizonyossága annak is, hogy a kollektívizmus hatalmas áramlatai sohasem tehetik fölöslegessé az egyéni, sokárnyalatú lélekábrázolást. A művészetnek ez mindig egyik központi problémája marad. Az más kérdés, hogy a mai időkben aktuális-e az ilyen probléma. *Szinnyei Ferenc.*

Sík Sándor : István király. Tragédia három felvonásban. Budapest, 1934. Szent István-Társulat.

Vannak irodalmi műfajok, amelyekről nem egyszer hangzik fel az ítélet, hogy időszerűtlenek és elavultak. Így volt ez az eposzsal is és akkor jött Arany János, hogy ezt az ítéletet megcáfolja. S valahogy így van a történelmi drámával is és most az az érzésünk, hogy Sík Sándor e művel újra ellene mondott az ítéletnek. Mert közhely, de mégis csak helyénvaló az említése, hogy nincs műfaj, mi elévül, de van alkotó, ki mindig újat és örököt tud létrehozni a már elöregedettnek hitt műfaj keretén belül is.

E tragédia a legtisztább klasszikus hagyományok őrzője. Szerző a nagyok nyomdokain jár és mélységes tisztelettel hajtja meg fejét minden előtt, ami magyar történelem. A tisztelet az, amivel tárgyához nyul. Első szent királyunk tragikus szépségű alakja elbűvöli, de nem annyira, hogy a szentség és a legteljesebb emberi erő mögött is ne lássa meg a megfáradt, utolsó óráit élő beteget, aki ime, rombadőlve látja mindazt, amit hosszú évtizedek során lázas igyekezettel és felülről kapott bölcseséggel alkotott. A nagy emberi fájdalom mutatkozik meg a haldokló uralkodóban, aki még halódásában is szent és fenséges, mert őt is elfogja minden igazi fejedelem örök problémája, az utódlás kérdése, hogy olyan

valaki folytassa a művet, fejezze be az országalapítást és legyen atyja, vezére és bírója nemzetének, aki erre a legméltóbb. S hiába néz körül a király és kísérel meg mindent és mérlegel mindenkit, már-már el kell következnie tragikus összeomlásának, hiszen itt a vég és úgy látszik, céltalan volt egy hatalmas, küzdelmes élet, de a királyban több a szentség, mint a tragikum, Isten választotta, elküldöttje és azt koronázza meg a pápától kapott koronával, aki valóban a magyarok legigazabb királya lehet, a mindenkinek édesanyját, szűz Máriát, hogy ezentúl két országban uralkodjék, Magyarországon és a Mennyországon.

Sík Sándor tragédiájában van valami freskószerűség. Sötét tónusú, nehéz színekkel, tompa levegővel feszült drámai légkörrel van megfestve. Középen ott áll a király, szinte megközelíthetetlen alakja fejjel magasodik a többi fölé és körülötte azok, akik csak emberek. Mind élő, eleven alak, küzdenek és szenvednek és ármánykodnak és pártoskodnak és földi szemmel néznek mindent e világon. Emberi indulatok hajtják őket, hangoskodók s csak akkor némulnak el, mikor a király csöndre inti őket és csodálattal és tisztelettel néznek rá, aki több, mint ők. Ez a csend a tragédia folyamán többször áll be és ilyenkor mindig megérezzük nagyvonalú freskószerűségét, ami különben nem egy klasszikus történelmi dráma sajátja.

Ha nem mint színpadi művet nézzük, hanem mint könyvdrámát olvasunk, akkor különösen megkap költői nyelve. A nagy lírikus most is megmutatkozik. Még az egyszerű tömondatoknak, sőt az egyetlen szóból álló felkiáltásoknak is megvan a maguk költői ritmusa. Kicsendül a melódiájuk. Azonkívül Sík Sándor tudatos nyelvűvelő, ki szorgalmasan tanulmányozta irodalmi régiségünk

nyelvi értékeit és azokat művészettel alkalmazta. Szépek a darab költői betétjei is, amelyek újra csak bizonyítékai a «tudatos költőnek».

Sík Sándor alkotó művészetében az «István király» méltó helyet foglal el.

Dénes Tibor.

Fóthy János: Narcissus tükre.
Káldor-kiadás.

Fóthy János költészete két téma körül forog. Az egyik az ő ars poeticaája bravúros szonettben (*Vers a versről*): hitvallás a «felszínre békült mélységű» költészet, a szenvedélyen túli, *fájtalan fájás* verse mellett, mely a maga igazi lényegében

*... felérző csönd, felvérző emlék,
Echo, ki holt sikolyra visszazeng még,
Forrás, mely hűsen, hő mélyből szakad.*

Másik témája, mely egy sereg iker-versre izgatja szintén, bizonyos tekintetben ellenmondásban van az előbbivel: panasz, amiért temperaméntuma távol van az élet szenvedélyeitől. (A kín, mely szülte mind e verseket, Bennük már rég hűs gyönggyé dermedett.) Ime a költő ihletének forrásai, nem a hétköznapi élettalajából eredők, de fordított irányban a hevületeknek ép oly hullámzását tartják ébren, mint a Fóthy Jánosétól különböző lelkületek. Vágy a vágy után, szenvedélyes elgondolása az el nem fogható szenvedélyviharoknak: szűzies költészet; nem az alkalom hiánya tüzei «bús áldozatra», sem önkéntes lemondás, mely sokszor a tartózkodás fájdalmától vár rendkívülibb ihletet, hanem a költő vérmérséklete maga. Így merőben esztetikum Fóthy Jánosnak minden költeménye, de hogy mennyire nem affektált a kötet javarésze, bizonyítsa e pár hajszálfinom sor a sok közül:

*S egy kábult álombéli mozdulatban,
Mint kiket altat mákonyzsibbadás,
Hanyallanak e fák oly mozdulatlan,
Hogy lombjaik meg nem libbenti más,*

*Mint egy-egy meggyűlt csepp, ha valahonnan
Lefut s levélről más levélre hull,
Vagy lehelet ha kél, nem tudni, honnan,
S mint alvók sóhajtása tovább...*

Fóthy János versben éli ki magát, neki a vers mindene, szerelme, szenvedélye is, önmaga becézése, istenítése vagy emlékbeszéd e hasztalan-nak érzett élet s minden céltalan, önmagába vesző költészet fölött. Érdekes jelenség, egészen különálló mai liránkban. A költő kevés verset enged át a nyilvánosságnak, ezeket aztán elhalmozza a rajongás minden ékességével: valódi ötvösmunkák, néha már túlterheltek is; a féltékeny műgond ékszerei valami filigrán, rokokó-kirakatban, mely egy nagy hevületnek már születése pillanatában kihült emlékeit őrzik.

Vajthó László.

Kodolányi János: Küszöb. (Kisregények.) Budapest, A Vajda János Társaság kiadása.

A századforduló táján egész sereg csodagyermek született irodalmunknak. Serdülő fővel odasodrótak Adyék lázasan dolgozó művésztelépére s az aktualitás hevéből izzó nagy alkotásokon leshették el az alakítás titkát. Húsz éves korában kész író volt nemcsak a lírikus Szabó Lőrinc, hanem a regényíró Kodolányi is. És huszonöt éves korára a legszakálasabb műfaj, a kritika fegyverzetében tetőtől-talpig vértézve ragyogott a Napkelet hasábjain induló Németh László.

Mindnyájukban tovább nyugtalankodik Adyék elégedetlensége a világgal, de nem menekülnek többé elefántcsonttoronyba, álmokba, utópiákba belőle, berendezkednek a valóság szegesdrótjai közt s ha folyton szökési terveken jár is az eszük, nem meszarólatják magukat halomba a metafizika szuronyával és géppuskáival. Tényisztelőbbek, anyagszerűbbek, mint elődeik.